

УДК 343.98:657.6:631

*І. П. Приходько,
д. держ. упр., професор, професор кафедри обліку, оподаткування та управління
фінансово-економічною безпекою, Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8630-2568>*

*Г. Є. Павлова,
д. е. н., професор, декан факультету обліку і фінансів,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1400-7348>*

*Т. О. Мачак,
старший викладач кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною
безпекою, Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3746-4736>*

DOI: 10.32702/2306-6814.2025.23.61

СУДОВО-БУХГАЛТЕРСЬКА ЕКСПЕРТИЗА В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ: ОЦІНКА ВТРАТ, ЗЕМЕЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ, ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ

*I. Prikhodko,
Doctor of Sciences in Public Administration, Professor Dnipro State Agrarian University of Economics, Dnipro, Ukraine
H. Pavlova,
Doctor of Economic Sciences, Professor, Dean of the Faculty of Accounting and Finance, Dnipro State Agrarian University of
Economics, Dnipro, Ukraine
T. Machak,
Senior Lecturer Dnipro State Agrarian University of Economics, Dnipro, Ukraine*

FORENSIC ACCOUNTING EXAMINATION IN THE AGRICULTURAL SECTOR: ASSESSMENT OF LOSSES, LAND OPERATIONS, AND STATE SUPPORT

У статті обґрунтовано методику судово-бухгалтерської експертизи в аграрному секторі, спрямовану на забезпечення достовірного встановлення виробничих втрат, законності земельних операцій та правомірності використання державної підтримки. Розкрито нормативно-правові засади експертної діяльності, включно з оновленнями законодавства 2024 р., що підвищують вимоги до професійності експертів. Представлено структуру документальної, цифрової та облікової бази, необхідної для проведення експертизи. Особливу увагу приділено методам аналізу виробничих втрат, кадастровій перевірці земельних площ, ідентифікації порушень у сфері державної підтримки та застосуванню альтернативних джерел доказів у воєнний час. Запропоновано комплексну структурну модель методики, що забезпечує системність експертного процесу та підвищує якість доказової бази. Результати дослідження формують підґрунтя для стандартизації СБЕ в аграрній сфері та вдосконалення галузевих підходів.

The article develops a comprehensive methodology for forensic accounting expertise in the agricultural sector, aimed at ensuring the reliable identification of production losses, the legality of land operations, and the proper use of state support. The study systematizes the regulatory framework governing forensic activities in Ukraine, emphasizing the updated legal provisions of 2024 that reinforce the professional, procedural, and qualification requirements for forensic experts. Particular attention is paid to the specifics of agricultural production, where seasonality, biological variability, land mobility, and technological dependence create unique challenges for evidence collection and verification.

The article presents a structured model of the documentary, accounting, technological, and digital evidence base that underpins forensic research. The methodological component includes detailed procedures for verifying primary documents, comparing factual and normative losses, analyzing technological maps, conducting inventory controls, and calculating financial damage. Important emphasis is placed on land-related examinations, including cadastral verification, analysis of lease agreements and sublease or emphyteusis contracts, assessment of land-use compliance, and identification of fraudulent or manipulative operations.

The methodology also addresses the examination of state support by verifying eligibility criteria, reviewing applications and financial records, confirming the targeted use of funds, and detecting double financing or fictitious expenditures. In the context of wartime conditions, the article highlights the increased importance of satellite imagery, UAV data, photo and video evidence, and reconstructed accounting records for estimating direct, indirect, and infrastructure-related war losses.

The proposed multi-level methodological model integrates theoretical, organizational, informational, analytical, and special wartime modules into a coherent forensic framework. This model enhances the consistency, transparency, and evidentiary value of forensic accounting conclusions. The findings contribute to the development of sector-specific standards for forensic examinations in agriculture and outline methodological directions for improving the accuracy of loss assessment, land-use verification, and monitoring the use of public resources.

Ключові слова: судово-бухгалтерська експертиза; аграрний сектор; виробничі втрати; земельні операції; державна підтримка; біологічні активи; нормативні втрати.

Key words: forensic accounting expertise; agricultural sector; production losses; land operations; state support; biological assets; normative losses.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Аграрний сектор України функціонує в умовах значної правової, економічної та операційної турбулентності, посиленої трансформацією земельного законодавства, цифровізацією виробництва, розширенням державної підтримки та втратами, спричиненими війною. Біологічний характер активів, сезонність і залежність від природно-кліматичних умов формують складну систему ризиків, що потребує спеціалізованих методів аналізу. За таких умов судово-бухгалтерська експертиза виступає ключовим інструментом установлення достовірності облікових даних, перевірки законності земельних операцій, аналізу державної підтримки та визначення виробничих і бойових втрат, а використання цифрових джерел (спутникових знімків, GPS-трекінгу, кадастрових даних) компенсує нестачу традиційної документації. Відсутність галузевих стан-

дартів підкреслює необхідність подальшої систематизації та стандартизації методичного забезпечення СБЕ з метою підвищення доказовості та ефективності правозастосування.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Аналіз наукових публікацій засвідчує, що сучасні дослідження формують окремі важливі складові теоретико-методичної бази судово-бухгалтерської експертизи, однак комплексна модель, адаптована саме до аграрного сектору, залишається недостатньо розробленою. Роботи Я. Карпенка та І. Копайгора [2] уточнюють категоріальний апарат та розкривають роль експерта-бухгалтера, проте не враховують галузевої специфіки аграрного виробництва, зокрема оцінки біологічних активів, земельних операцій та державної підтримки.

Таблиця 1. Нормативно-методична складова судово-бухгалтерської експертизи в аграрному секторі

Блок регулювання	Нормативно-правові акти / Методичні документи	Предмет регулювання	Значення для судово-бухгалтерської експертизи (СБЕ)
Загальне правове регулювання судової експертизи	Закон України «Про судову експертизу» № 4038-ХІІ (1994) Закон України (2024) про внесення змін до законодавства у зв'язку з прийняттям Закону «Про адміністративну процедуру»	Визначає поняття судової експертизи, статус експерта, його права, обов'язки, атестацію, види експертиз	Формує правову основу проведення СБЕ, встановлює принципи об'єктивності, незалежності та допустимості експертного висновку
Процесуальні основи призначення СБЕ	Кримінальний процесуальний кодекс України (КПК) Цивільний процесуальний кодекс (ЦПК) Господарський процесуальний кодекс (ГПК)	Процедури призначення експертизи, вимоги до ухвали/постанови, статус висновку експерта як доказу	Визначають момент залучення експерта, перелік питань, підстави відводу експерта, допустимість матеріалів
Організація проведення експертизи	Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень (наказ Мін'юсту № 53/5 від 08.10.1998)	Порядок проведення експертизи, види експертних досліджень, оформлення висновку, вимоги до матеріалів	Надає методичні рамки: структура висновку, етапи, вимоги до документів, методи аналізу
Облікове регулювання діяльності аграрних підприємств	Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» НП(С)БО / МСФЗ для аграрних підприємств: облік біологічних активів, запасів, державних субсидій	Правила ведення обліку в агросфері, оцінка запасів, біологічних активів, доходів і витрат	Є основою для оцінки достовірності облікових даних, аналізу втрат, визначення собівартості
Земельне законодавство	Земельний кодекс України Закон «Про державний земельний кадастр» Закон «Про оренду землі» Постанови щодо емфітевзису, суборенди, індексації НГО	Порядок володіння, користування і розпорядження землею, вимоги до договорів, плати за оренду	Використовується для аналізу земельних операцій: площі, орендної плати, цільового використання
Регулювання державної підтримки аграрних підприємств	Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» Бюджетний кодекс України Порядки надання компенсацій (постанови КМУ)	Умови отримання субсидій, компенсацій вартості техніки, здешевлення кредитів, грантових програм	Забезпечує можливість перевірки правомірності отримання та цільового використання коштів
Регулювання державного фінансового контролю	Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю» № 2939-ХІІ (1993)	Повноваження Держаудитслужби, механізми контролю, порядок фіксації порушень	Сприяє виявленню подвійного фінансування, завищених витрат, нецільового використання коштів
Галузеві методики та стандарти	Технологічні карти вирощування культур Норми природних втрат (Мінагрополітики) Методики розрахунку збитків в агросекторі Методичні рекомендації для експертів (Мін'юст, НДІСЕ)	Визначають нормативи врожайності, природних втрат, витрат пального, добрив, насіння	Використовуються для порівняння нормативних та фактичних втрат, виявлення завищення списань
Цифрові реєстри та інформаційні системи	Державний земельний кадастр (Публічна кадастрова карта) Реєстри держпідтримки агросектору Система GPS-моніторингу техніки Супутникові дані (P ornicus, Sentinel)	Офіційні дані щодо земельних ділянок, площ, кадастрових номерів, обсягів підтримки	Допомагають експерту підтвердити фактичні площі, обробіток, врожайність, відсутність фіктивних ділянок
Антикорупційне та комплаєнс-регулювання	Закон України «Про запобігання корупції» Закон «Про фінансовий моніторинг»	Визначають ознаки неправомірної вигоди, конфлікту інтересів, тіньових схем	Важливо при експертизах фіктивних операцій, схеми відчуження активів, отримання субсидій

Джерело: систематизовано автором на основі [1, 5, 6, 9-27, 29, 30].

У дослідженнях Н. Стельмах [3], О. Гаврик [4] та Т. Добрунік [5] висвітлено проблеми методичного забезпечення, облікової оцінки біологічних активів і нормативів аграрного обліку. Автори окреслюють ключові об'єкти експертизи в агросфері, однак їхні підходи мають переважно оглядовий характер і не формують цілісних алгоритмів експертного аналізу. Водночас у роботах С. Долинського, Р. Пасічнюка та О. Подулько [8] підкреслено важливість адаптації експертної діяльності до умов воєнного стану, однак без конкретизації

галузевих інструментів — цифрових кадастрів, супутникового моніторингу чи геоаналітики.

Стратегічний аспект розвитку експертизи висвітлено Г. Скибою та І. Бержанірі [28], які акцентують на стандартизації та професійному розвитку експертів, однак аграрна тематика розкрита лише побіжно. Загалом аналіз публікацій показує наявність теоретичних і галузевих напрацювань, проте вони не інтегровані в єдину структуровану методику, що поєднує теоретичні засади, облікову базу, земельні та

Таблиця 2. Методичні процедури судово-бухгалтерської експертизи в аграрному секторі

Етап / процедура	Зміст методичної дії	Джерела інформації для експерта	Результат
Попереднє вивчення матеріалів справи	Аналіз ухвали/постанови про призначення експертизи; визначення предмета та меж експертного дослідження; ідентифікація об'єктів (земля, продукція, техніка, фінанси)	Матеріали кримінального/цивільного/господарського провадження; ухвала суду; постанови слідчого; перелік питань	Формування переліку необхідних документів; уточнення методик; визначення напрямів дослідження
Формування переліку документів	Визначення необхідних первинних документів щодо виробництва, землі, витрат, держпідтримки; запит додаткових матеріалів	Договори, акти, накладні, бухгалтерські реєстри, кадастрові відомості, документи держпідтримки, технологічні карти	Забезпечення повноти доказової бази; виключення інформаційних прогалин
Ідентифікація об'єктів агровиробництва	Встановлення видів продукції (зернові, технічні, овочеві), обсягів посівів, врожайності, використаної техніки	Технологічні карти культур, агрономічні журнали, GPS-дані, звіти виробництва	Визначення технологічних норм, зіставлення фактичних і нормативних показників
Перевірка повноти та достовірності документів	Аналіз реквізитів, відповідності даних, цілісності первинних документів, виявлення ознак фальсифікації	Первинні документи: ТТН, акти списання, акти збирання врожаю, складські відомості	Виявлення підробок, фіктивних операцій, арифметичних або логічних помилок
Аналіз виробничих витрат та їх нормативної обґрунтованості	Порівняння фактичних витрат (врожаю, пального, добрив, ЗЗР, кормів) з нормативами; встановлення причин відхилень	Норми природних витрат, технологічні карти, бухгалтерські реєстри, звіти агронома	Виявлення завищення витрат, фіктивних списань, прихованих витрат
Інвентаризаційний аналіз	Порівняння даних інвентаризацій із бухгалтерськими записами (склади, техніка, корми, паливо)	Інвентаризаційні описи, акти інвентаризації, карти складських залишків	Докази нестач, надлишків, порушень обліку та зберігання
Геоінформаційна перевірка земельних площ	Зіставлення фактичних площ (за супутниковими даними) зі звітними та договірними; визначення реальних площ обробітку	Публічна кадастрова карта, супутникові знімки Sentinel/Popernicus, GPS-дані техніки	Виявлення завищення площ, фіктивних ділянок, подвійної оренди
Експертиза договорів на землю (оренда, суборенда, емфітевзис)	Перевірка правомірності укладення, відповідності реєстрації, правильності орендної плати, обліку платежів	Договори, витяги з ДЗК, фінансові документи, банківські виписки	Встановлення незаконних схем, недоотриманих доходів, завищених витрат
Аналіз використання державної підтримки	Перевірка відповідності цілям програми, достовірності заявлених витрат, цільового використання коштів	Документи грантів, компенсацій, реєстри отримувачів допомоги, акти перевірок Держаудитслужби	Виявлення нецільового використання, подвійного фінансування, фіктивних витрат
Фінансово-аналітичний блок	Аналіз собівартості продукції, доходів, рентабельності, руху грошових коштів, обігових активів	Фінансова звітність (№1–5), журнали-ордери, головна книга	Оцінка відповідності витрат до реальних виробничих процесів
Встановлення економічних збитків	Розрахунок прямих збитків, непрямих витрат, недоотриманого доходу; оцінка впливу порушень	Розрахунки експерта, ринкові ціни, статистичні дані, довідки ДССУ	Висновок щодо шкоди, розмір компенсації або фінансових порушень
Узагальнення та формування експертного висновку	Структуроване оформлення результатів: опис об'єктів, методика, розрахунки, висновки	Уніфіковані вимоги Інструкції Мін'юсту (наказ №53/5)	Експертний документ, який використовує слідство або суд

Джерело: узагальнено автором на основі [2—4, 7, 8, 13, 20, 27].

виробничі особливості агросектору і специфіку роботи в умовах воєнного часу.

ФОРМУВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є розроблення комплексної, науково обґрунтованого та практично орієнтованого методичного підходу судово-бухгалтерської експертизи в аграрному секторі, який враховує специфіку біологічних активів, особливості земельних відносин, вимоги державних програм підтримки, а також потреби експертної діяльності в умовах воєнного стану.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Нормативною основою проведення судових експертиз в Україні є Закон України "Про судову експертизу" №4038-XII, який визначає зміст експертизи, принципи її

здійснення, правовий статус експерта та вимоги до його атестації. Процесуальний статус висновку експерта регламентується Кримінальним, Цивільним та Господарським процесуальними кодексами, що встановлюють порядок призначення експертизи, перелік питань та вимоги до доказів. Оновлення законодавства у 2024 р. посилює вимоги до професійної підготовки експертів та підвищило стандарти якості експертних досліджень (табл. 1).

У сфері аграрного виробництва судово-бухгалтерська експертиза (СБЕ) потребує поєднання знань у галузі бухгалтерського обліку, фінансів, агротехнологій і земельних відносин. Експерт повинен володіти методами оцінки біологічних активів, визначення нормативних і природних витрат, аналізу земельних операцій та перевірки правомірності використання державної підтримки. Методика СБЕ охоплює: призначення експертизи, збір документів, аналіз облікових даних, застосу-

Рис. 1. Структурно-логічна схема методичного підходу судово-бухгалтерської експертизи в аграрному секторі

Джерело: розроблено автором.

вання галузевих нормативів, економічні розрахунки та складання експертного висновку.

Ключовими джерелами інформації є бухгалтерські реєстри, технологічні карти, акти виробничих втрат, договори оренди землі, кадастрові відомості та документи щодо державної підтримки. Специфіка аграрного виробництва — сезонність, залежність від природно-кліматичних умов та мобільність земельного банку — зумовлює потребу в адаптованих методах аналізу. Вагому роль відіграють цифрові дані: супутникові знімки Sentinel, GPS-моніторинг техніки, дані Публічної кадастрової карти та електронних реєстрів.

Виробничі втрати можуть бути природними, технологічними або шахрайськими. Методика їх аналізу включає перевірку первинних документів, порівняння нормативних і фактичних витрат, інвентаризацію, аналіз врожайності та розрахунок збитків. Під час воєнного стану зростає значення альтернативних джерел доказів — супутникових знімків, фотозйомки, даних безпілотних апаратів, а також показань працівників і свідків. Бойові дії спричиняють прямі, непрямі та інфраструктурні втрати, що потребує спеціальних підходів до їх оцінки.

Земельні операції в аграрному секторі охоплюють оренду, суборенду, емфітевзис, формування земельних масивів і зміну цільового призначення. Експерт досліджує достовірність кадастрових даних, відповідність фактичних площ умовам договорів, правильність орендної плати та можливі порушення, пов'язані з прихованою передачею землі або завищенням площ обробітку. Поширеними є фіктивні договори, подвійна оренда, маніпуляції нормативною грошовою оцінкою.

Перевірка державної підтримки передбачає аналіз відповідності підприємства умовам програм, досліджен-

ня заявок, підтвердних документів, бухгалтерських записів та платіжних операцій. Особлива увага приділяється ризикам подвійного фінансування, завищення витрат та нецільового використання коштів. Цифрові реєстри та банківські виписки є важливими джерелами підтвердження. Сучасні виклики СБЕ зумовлені цифровізацією агросектору, появою нових ризиків воєнного часу та відсутністю галузевих стандартів, що потребує адаптації методик, інтеграції цифрових інструментів експертизи та підвищення професійної компетентності експертів. Ефективне здійснення експертизи неможливе без уніфікованих процедур (табл. 2), пов'язаних з аналізом документів, цифрових джерел та облікових даних.

Методичний підхід судово-бухгалтерської експертизи в аграрному секторі базується на інтеграції нормативної, документальної, цифрової та аналітичної складових. Поєднання бухгалтерських даних, агротехнологічних параметрів, кадастрової інформації та геоінформаційних технологій забезпечує формування повної доказової бази та уніфікованих підходів до оцінки втрат, земельних операцій і державної підтримки. Проблема методики експертного дослідження є одним із ключових питань в діяльності експерта-бухгалтера, оскільки від цього залежить повнота та обґрунтованість висновків експерта-бухгалтера. В даний час відсутня чітко науково-обґрунтована методика дослідження експерта-бухгалтера в частині провадження по справах пов'язаних з сільським господарством. І, як наслідок, це призводить до неточності експертних висновків, повторного призначення судово-бухгалтерської експертизи уряді справ, а отже — нераціонального витрачання часу й затягування процесу слідства.

Узагальнена логіка цієї багаторівневої системи відображена на рис. 1, що демонструє взаємозв'язок

Таблиця 3. Комплексна методика судово-бухгалтерської експертизи в аграрному секторі

Рівень методики	Змістовна характеристика	Алгоритмічні процедури	Основні джерела доказів	Очікуваний результат
Теоретико-понятійний рівень	Формування категоріального апарату й об'єктної сфери експертизи	Визначення об'єктів: земля, урожай, біологічні активи, держпідтримка Уточнення предмета експертизи Ідентифікація типів правопорушень (збитки, порушення обліку, фіктивні операції)	Законодавство, наукові джерела, внутрішні нормативи підприємства	Чіткі межі предмета та об'єктів дослідження
Організаційний рівень	Підготовка та процесуальне забезпечення проведення експертизи	Аналіз ухвали/постанови Перелік документів, необхідних для експертизи Запити до установ, органів влади та підприємств Визначення меж доступу до об'єктів	Постанова/ухвала суду, запити, відповіді підприємств	Правильне процесуальне призначення та повний перелік матеріалів
Інформаційна база аграрного виробництва	Формування облікової, технологічної й цифрової бази даних	Збір первинних документів Отримання технологічних карт, журналів агронома Збір цифрових даних (GPS, супутникові знімки) Отримання кадастрової інформації	Первинні документи, реєстри, кадастр, супутникові дані, реєстри держпідтримки	Повна та верифікована база для подальших аналітичних процедур
Методичний блок: експертиза виробничих втрат	Встановлення розміру, природи та вартості втрат	Встановлення фактичних обсягів виробництва Нормативно-фактичний аналіз втрат Перевірка технологічних карт Розрахунок збитків за формулою: $(\text{факт} - \text{норма}) \times \text{ціна}$	Акти врожайності, ТТН, технологічні карти, складський облік	Визначення реальних втрат і їх грошової оцінки
Методичний блок: експертиза земельних операцій	Аналіз законності та економічної достовірності земельних операцій	Перевірка договорів оренди/суборенди/емфітевзису Кадастрова перевірка площ Геоінформаційний аналіз (супутникові знімки) Зіставлення фактичного і облікового використання земель	Кадастрові дані, договори, акти приймання-передачі, супутникові знімки	Виявлення фіктивних площ, недоотриманої вигоди, порушень обліку
Методичний блок: експертиза державної підтримки	Перевірка правомірності, повноти й цільового використання коштів	Аналіз умов програм Перевірка заявок і підтвердних документів Аналіз цільового використання (платіжні документи) Виявлення подвійного фінансування або фіктивних витрат	Реєстри держпідтримки, фінансові документи, банківські виписки	Визначення неправомірної вигоди або нецільового використання
Аналітико-розрахунковий рівень	Розрахунок збитків, недоотриманої вигоди та інших економічних наслідків	Формування системи коефіцієнтів Розрахунок збитків (прямих, непрямих) Оцінка недоотриманої вигоди Формування економічних моделей	Облікові дані, довідкові ціни, статистика	Числове обґрунтування порушень і збитків
Висновково-процесуальний рівень	Формування висновку експерта	Формулювання методики Надання відповідей на питання Опис доказової бази Офіційне оформлення висновку	Матеріали дослідження	Процесуально придатний висновок експерта
Спеціальний модуль: експертиза у воєнний час	Адаптація методики до надзвичайних умов	Використання альтернативних джерел (дрони, супутники) Оцінка бойових втрат (прямих, непрямих) Відновлення обліку на основі норм і довідкових даних Уникнення ризиків фальсифікації	Фото- і відеодокази, цифрові дані, показання свідків	Встановлення втрат у випадку відсутності документів та руйнування об'єктів

Джерело: розроблено автором.

між теоретико-понятійним, організаційним, інформаційно-обліковим та прикладними блоками експертизи.

Комплексна методика (табл. 3) охоплює такі блоки: формування теоретико-понятійного апарату, організаційні процедури, формування облікової та цифрової бази, аналіз виробничих втрат і земельних операцій, перевірку державної підтримки, аналітико-розрахунковий модуль та підсумковий висновок. Окремо визначено спеціальний модуль роботи в умовах воєнного стану, коли документальна база може бути втраченою або пошкодженою та необхідне застосування альтернативних джерел доказів.

Таким чином, методичний підхід до судово-бухгалтерської експертизи в аграрній сфері є багаторівневою

системою, що поєднує теоретичні, організаційні, облікові, алгоритмічні та воєнні елементи. Її впровадження забезпечує високий рівень достовірності експертних висновків, зміцнює доказову базу та дозволяє ефективно досліджувати виробничі втрати, земельні операції та використання державних ресурсів в умовах підвищених ризиків.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження засвідчує, що судово-бухгалтерська експертиза в аграрному секторі є ключовим механізмом забезпечення економічної безпеки, фінансової прозорості та справедливого правозастосування у справах, пов'язаних із земельними відносинами, виробничими втратами, обліком біологічних активів та використанням державної підтримки. Специ-

фіка аграрного виробництва, обумовлена біологічною природою активів, сезонністю та залежністю від природно-кліматичних умов, формує особливі вимоги до організації експертних процедур, що зумовлює необхідність поєднання нормативної, документальної та цифрової інформаційної бази. Застосування первинних документів, кадастрових даних, супутникових знімків і технологічних карт забезпечує багатовимірність та підвищує доказову надійність експертного дослідження.

Запропонована методика, яка інтегрує теоретико-понятійний блок, організаційні процедури, аналіз виробничих втрат, експертизу земельних операцій і перевірку державної підтримки, демонструє ефективність поетапного алгоритмічного підходу та придатна для адаптації до умов воєнного часу, коли документальна база може бути частково втрачена. Її застосування сприяє уніфікації практики проведення СБЕ, підвищує достовірність експертних висновків, мінімізує ризики фінансових втрат і забезпечує прозорість управління земельними та матеріальними ресурсами сільськогосподарських підприємств.

Перспективні напрями подальших досліджень передбачають розроблення галузевих стандартів судово-бухгалтерської експертизи, створення цифрових моделей аналізу та удосконалення методів оцінки бойових втрат із використанням даних дистанційного моніторингу. Їх реалізація сприятиме підвищенню якості експертної діяльності та зміцненню економічної й продовольчої безпеки України.

Література:

1. 7eminar. Мінімальне податкове зобов'язання: правила розрахунку за 2024 рік. 7eminar. URL: <https://7eminar.ua/news/4197-minimalne-podatkovye-zobov-yazannya-pravila-rozrahunku-za-2024-rik> (дата звернення: 25.11.2025).
2. Karpenko Y., Koraihor I. Теоретичні основи судово-бухгалтерської експертизи. *Економіка і регіон/ Economics and region*. 2023. № 1 (88). С. 121—127. URL: [https://doi.org/10.26906/eir.2023.1\(88\).2882](https://doi.org/10.26906/eir.2023.1(88).2882) (дата звернення: 25.11.2025).
3. Stelmakh N. Methodical provision of forensic accounting expertise in agriculture: state and prospects. *The economic discourse*. 2021. No. 3—4. P. 57—63. URL: <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2021-2-6> (date of access: 25.11.2025).
4. Гаврик О. Ю. Особливості використання МСФЗ (IAS) 41 "Сільське господарство" в практичній діяльності сільськогосподарських підприємств. *Agrosvit*. 2022. № 15—16. С. 40—46. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2022.15-16.40> (дата звернення: 25.11.2025).
5. Господарський процесуальний кодекс України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> (дата звернення: 25.11.2025).
6. Державний Аграрний Реєстр. URL: <https://www.dar.gov.ua/> (дата звернення: 25.11.2025).
7. Добрун Т., Волчек Р., Кубік В. Облікова оцінка біологічних активів як пріоритет релевантного інформаційного забезпечення діяльності аграрних підприємств. *Економіка та суспільство*. 2024. № 61. URL:

<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-47> (дата звернення: 25.11.2025).

8. Долинський С., Пасічник Р., Подулько О. Особливості проведення судових експертиз в умовах воєнного часу. Актуальні питання судово-експертної діяльності в умовах воєнного стану та повоєнний період: матеріали всеукраїнської наук.-практ. конф. (Одеса-Львів, 28 вересня 2022 року): тези доповідей / відп. ред. Дмитро Кішко, Роман Заяць — Львів: Растр-7, 2022. — 214 с.

9. Земельний кодекс України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення: 25.11.2025).

10. Кримінальний процесуальний кодекс України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 25.11.2025).

11. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 41 (МСБО 41). Сільське господарство. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_027#Text (дата звернення: 25.11.2025).

12. Порядок розрахунку норм природних втрат зерна та продуктів його переробки при зберіганні на зернових складах та зернопереробних підприємствах. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0743-19#Text> (дата звернення: 25.11.2025).

13. Про адміністративну процедуру. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text> (дата звернення: 25.11.2025).

14. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 25.11.2025).

15. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України "Про адміністративну процедуру". Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4017-20#Text> (дата звернення: 25.11.2025).

16. Про Державний земельний кадастр. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17#Text> (дата звернення: 25.11.2025).

17. Про запобігання корупції. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 25.11.2025).

18. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення: 25.11.2025).

19. Про засади державної аграрної політики та державної політики сільського розвитку. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text> (дата звернення: 25.11.2025).

20. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експер-

тних досліджень. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення: 25.11.2025).

21. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 30 "Біологічні активи". Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05#Text> (дата звернення: 25.11.2025).

22. Про затвердження переліків рекомендованої науково-технічної та довідкової літератури, що використовується під час проведення судових експертиз. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1722323-10#Text> (дата звернення: 25.11.2025).

23. Про затвердження Порядку надання компенсації для відновлення окремих категорій об'єктів нерухомого майна, пошкоджених внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації, з використанням електронної публічної послуги "єВідновлення". Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-poriadku-nadannia-kompensatsii-dlia-vidnovlennia-okremykh-katehori-s381-210423> (дата звернення: 25.11.2025).

24. Про затвердження Порядку надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/600-2023-p#Text> (дата звернення: 25.11.2025).

25. Про оренду землі. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-14#Text> (дата звернення: 25.11.2025).

26. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text> (дата звернення: 25.11.2025).

27. Про судову експертизу. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 25.11.2025).

28. Скиба Г., Бержанірі І. Судово-бухгалтерська експертиза в Україні: напрями вдосконалення та стратегічні орієнтири. Управління розвитком соціально-економічних систем: Матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції (присвячена пам'яті професора Григорія Євтієвича Мазнева). (м. Харків, 06—07 березня 2025 року). Харків: ДБТУ. Ч. 2. 2025. 744. С. 602-606. URL: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/18165/1/Sud_buh_ekspert.pdf.

29. Цивільний процесуальний кодекс України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення: 25.11.2025).

30. Щорічна індексація нормативної грошової оцінки земель | Асоціація міст України. Новини | Асоціація міст України. URL: <https://auc.org.ua/novyna/shchorichna-indeksaciya-normativnoyi-groshovoyi-osinky-zemel> (дата звернення: 25.11.2025).

References:

1. 7eminar (2025), "Minimum tax liability: calculation rules for 2024", available at: <https://7eminar.ua/news/4197-minimalne-podatkovoe>

zobov'yazannya-pravila-rozrachunku-za-2024-rik (Accessed 25.11.2025).

2. Karpenko, Y., & Kopaihor, I. (2023), "Theoretical foundations of forensic accounting expertise", *Ekonomika i rehion*, vol. 1 (88), pp. 121—127. DOI: [https://doi.org/10.26906/eir.2023.1\(88\).2882](https://doi.org/10.26906/eir.2023.1(88).2882).

3. Stelmakh, N. (2021), "Methodical provision of forensic accounting expertise in agriculture: state and prospects", *The Economic Discourse*, vol. 3—4, pp. 57—63. DOI: <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2021-2-6>.

4. Havryk, O. Yu. (2022), "Features of using IAS 41 "Agriculture"", *Agrosvit*, vol. 15—16, pp. 40—46. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2022.15-16.40>.

5. Verkhovna Rada of Ukraine (1992), "Commercial Procedure Code of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> (Accessed 25.11.2025).

6. State Agrarian Register (2025), available at: <https://www.dar.gov.ua> (Accessed 25.11.2025).

7. Dobrunik, T., Volchek, R., & Kubik, V. (2024), "Accounting valuation of biological assets", *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 61. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-47>

8. Dolynskiy, S., Pasichnyuk, R., & Podulko, O. (2022), "Features of forensic examinations]. Aktualni pytannia sudovo-ekspertnoi diialnosti v umovakh voiennoho stanu ta povoiennyi period: materialy vseukrainskoi nauk.-prakt. konf. [Current issues of forensic expertise in martial law and the post-war period: materials of the All-Ukrainian scientific-practical conference.], Rastr-7, Odesa-Lviv, Ukraine.

9. Verkhovna Rada of Ukraine (1994), "Land Code of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (Accessed 25.11.2025).

10. Verkhovna Rada of Ukraine (2012), "Criminal Procedure Code of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

11. IAS (2024), "International Accounting Standard 41: Agriculture", available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_027#Text (Accessed 25.11.2025).

12. Ministry of Agrarian Policy of Ukraine (2019), "Procedure for Calculating Norms of Natural Losses of Grain and Grain Processing Products during Storage at Grain Warehouses and Grain Processing Enterprises", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0743-19#Text> (Accessed 25.11.2025).

13. Verkhovna Rada of Ukraine (2020), "On Administrative Procedure", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text> (Accessed 25.11.2025).

14. Verkhovna Rada of Ukraine (1999), "On Accounting and Financial Reporting in Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (Accessed 25.11.2025).

15. Verkhovna Rada of Ukraine. (2025), "On amendments to certain legislative acts of Ukraine in connection with the adoption of the Law of Ukraine "On Administrative Procedure", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4017-20> (Accessed 25.11.2025).

16. Verkhovna Rada of Ukraine (2011), "On the State Land Cadastre", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17#Text> (Accessed 25.11.2025).

17. Verkhovna Rada of Ukraine (2014), "On Prevention of Corruption", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (Accessed 25.11.2025).

18. Verkhovna Rada of Ukraine. (2019), "On prevention and counteraction of legalization (laundering) of proceeds of crime, financing of terrorism and financing the proliferation of weapons of mass destruction", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (Accessed 25.11.2025).

19. Verkhovna Rada of Ukraine. (2005), "On the principles of state agrarian policy and state rural development policy", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15> (Accessed 25.11.2025).

20. Ministry of Justice of Ukraine. (1998), "On approval of the Instruction on the appointment and conduct of forensic examinations and expert studies and the Scientific and Methodological Recommendations on preparing and appointing forensic examinations and expert studies", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98> (Accessed 25.11.2025).

21. Ministry of Finance of Ukraine (2005), "NP(S)BO 30 Biological Assets", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05#Text> (Accessed 25.11.2025).

22. Ministry of Justice of Ukraine. (2010), "On approval of the lists of recommended scientific, technical and reference literature used in conducting forensic examinations", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1722323-10> (Accessed 25.11.2025).

23. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2023), "On approval of the procedure for providing compensation for the restoration of certain categories of real estate damaged due to hostilities, terrorist acts, or sabotage caused by the armed aggression of the Russian Federation, using the electronic public service "eRecovery", available at: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-poriadku-nadannia-kompensatsii-dlia-vidnovlennia-okremykh-katehoriis381-210423> (Accessed 25.11.2025).

24. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2023), "On approval of the procedure for providing compensation for destroyed real estate objects", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/600-2023>— (Accessed 25.11.2025).

25. Verkhovna Rada of Ukraine (1998), "On Land Lease", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-14#Text> (Accessed 25.11.2025).

26. Verkhovna Rada of Ukraine (1993), "On the Fundamental Principles of State Financial Control", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text> (Accessed 25.11.2025).

27. Verkhovna Rada of Ukraine (1994), "On forensic examination", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (Accessed 25.11.2025).

28. Skyba, H., & Berzhanir, I. (2025), "Forensic accounting expertise in Ukraine", *Upravlinnia rozvytkom sotsialno-ekonomichnykh system: Materialy IX Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (prysviachena pamiaty profesora Hryhoriia Yevtiiovycha Maznieva)* [Management of the development of socio-economic systems: Proceedings of the IX International Scientific and Practical

Conference (dedicated to the memory of Professor Grigory Evtiovych Maznev).], DBTU, Kharkiv, Ukraine, vol. 2, pp. 602—606, available at: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/18165/1/Sud_buh_ekspert.pdf (Accessed 25.11.2025).

29. Verkhovna Rada of Ukraine (2004), "Civil Procedure Code of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (Accessed 25.11.2025).

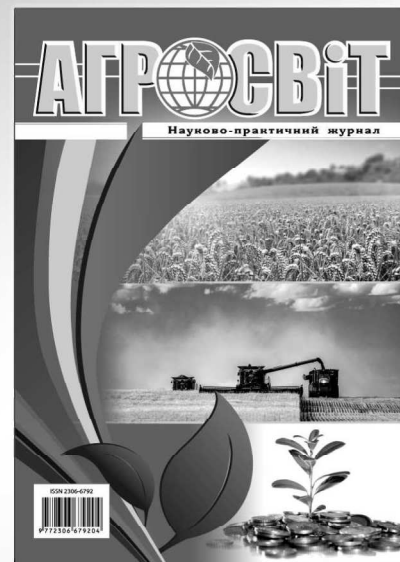
30. Asotsiatsiia Mist Ukrainy. (2025), "Annual Indexation of the Normative Monetary Valuation of Land", available at: <https://auc.org.ua/novyna/shchorichna-indeksaciya-normatyvnoyi-groshovoyi-ocinky-zemel> (Accessed 25.11.2025).

Стаття надійшла до редакції 25.11.2025 р.

АГРОСВІТ

<https://nauka.com.ua>

Передплатний індекс: 23847

Виходить 24 рази на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292